

Úvod do umělé inteligence, jazyk Prolog

Aleš Horák

E-mail: `hales@fi.muni.cz`

`http://nlp.fi.muni.cz/uui/`

Obsah:

- Organizace předmětu PB016
- Co je “umělá inteligence”
- Stručné shrnutí Prologu

ORGANIZACE PŘEDMĚTU PB016

Hodnocení předmětu:

- průběžná písemka (max 32 bodů)
 - v 1/2 semestru – **3. listopadu** v rámci přednášky
 - pro každého jediný termín
- závěrečná písemka (max 96 bodů)
 - dva řádné a jeden opravný termín
- hodnocení – součet bodů za obě písemky (max 128 bodů)
- známka A za více než 115 bodů známka E za více než 63 bodů
- rozdíly **zk**, **k**, **z** – různé limity

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- přednáška je nepovinná
- cvičení – samostudium, v rámci “třetího kreditu”
- web stránka předmětu – <http://nlp.fi.muni.cz/uui/>
- slajdy – průběžně doplňovány na webu předmětu
- kontakt na přednášejícího – Aleš Horák <hales@fi.muni.cz> (**Subject: PB016 ...**)
- literatura:
 - Russell, S. a Norvig, P.: [Artificial Intelligence: A Modern Approach](#), 2nd.ed., Prentice Hall, 2003. (prezenčně v knihovně)
 - Bratko, I.: [Prolog Programming for Artificial Intelligence](#), Addison-Wesley, 2001. (prezenčně v knihovně)
 - slajdy na webu předmětu

NÁPLŇ PŘEDMĚTU

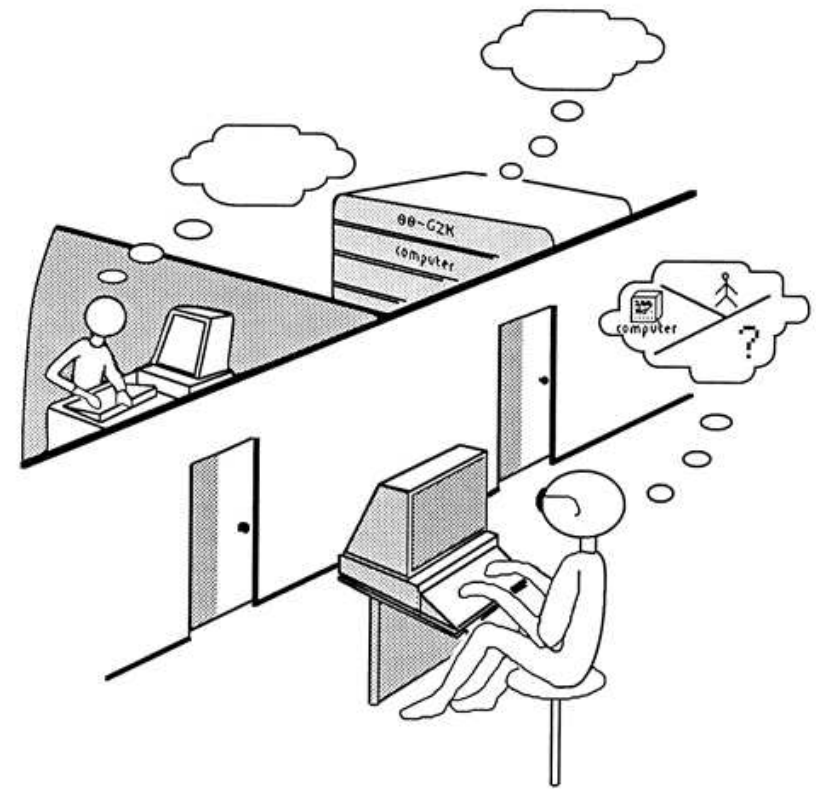
- ① jazyk Prolog (29.9.)
- ② operace na datových strukturách (6.10.)
- ③ prohledávání stavového prostoru (13.10.)
- ④ heuristiky, best-first search, A* search (20.10.)
- ⑤ dekompozice problému, AND/OR grafy (27.10.)
- ⑥ problémy s omezujícími podmínkami (3.11.)
- ⑦ hry a základní herní strategie (10.11.)
- ⑧ inteligentní agenti, výroková logika, predikátová logika prvního řádu (24.11.)
- ⑨ TIL – transparentní intenzionální logika (1.12.)
- ⑩ učení, rozhodovací stromy, neuronové sítě (8.12.)
- ⑪ zpracování přirozeného jazyka (15.12.)

✓ ●	Organizace předmětu PB016	2
⇒ ●	Co je “umělá inteligence”	5
●	Stručné shrnutí Prologu	9

CO JE “UMĚLÁ INTELIIGENCE”

system, který se chová jako člověk Turingův test (1950)

- zahrnuje:
- zpracování přirozeného jazyka (NLP)
 - reprezentaci znalostí (KRepresentation)
 - vyvozování znalostí (KReasoning)
 - strojové učení
 - (počítačové vidění)
 - (robotiku)

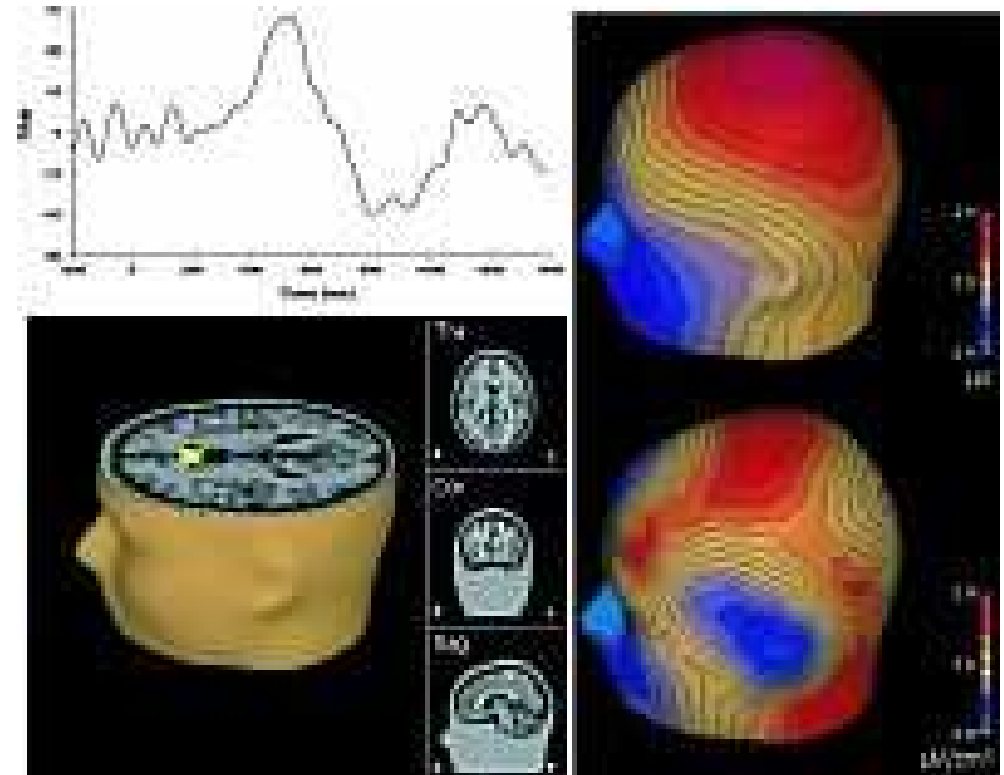
system, který myslí jako člověk

- snaha porozumět postupům lidského myšlení – **kognitivní (poznávací) věda**
- využívá poznatků neurologie, neurochirurgie, ...
např.

COLING 2000 – Angela Friederici:
Language Processing in the Human Brain

Max Planck Institute of Cognitive
Neuroscience, Leipzig

měření “Event Related Potentials” (ERP)
v mozku – jako potvrzení oddělení syntaxe
a sémantiky při zpracování věty

system, který myslí rozumně od dob Aristotela (350 př.n.l.)

- náplň studia **logiky**
- problém – umět najít řešení teoreticky × prakticky (složitost a vyčísitelnost)
- problém – neúplnost a nejistota vstupních dat

system, který se chová rozumně inteligentní **agent** – system, který

- jedná za nějakým účelem
- jedná samostatně
- na základě vstupů ze svého prostředí
- pracuje delší dobu
- adaptuje se na změny

ČÍM SE BUDEME ZABÝVAT?

- základní struktury a algoritmy běžně používané při technikách programování pro inteligentní agenty
- strategie řešení, prohledávání stavového prostoru, heuristiky, ...
- s příklady v jazyce Prolog

✓ ●	Organizace předmětu PB016	2
✓ ●	Co je “umělá inteligence”	5
⇒ ●	Stručné shrnutí Prologu	9

STRUČNÉ SHRNUÍ PROLOGU

Historie:

- 70. I. Colmerauer, Kowalski; D.H.D. Warren (WAM); → CLP, paralelní systémy
- PROgramování v LOGice; část predikátové logiky prvního řádu (logika Hornových klauzulí)
- deklarativnost (specifikace programu je přímo programem)
- řešení problémů týkajících se objektů a vztahů mezi nimi

Prology na FI:

- SICStus Prolog (modul sicstus)
- SWI (modul pl)
- ECLiPSe (modul eclipse)
- stroje aisa, erinys, oreias, nymfe
- verze

PRINCIPY

- backtracking řízený unifikací, hojně využívá rekurzi
- spojitost s **logikou**: snaha dokázat pravdivost daného cíle; cíl je dokázán, unifikuje-li s hlavou nějaké klauzule a všechny podcíle v těle této klauzule jsou rovněž dokázány. Strategie výběru podcíle: shora dolů, zleva doprava.
- **unifikace**: řídicí mechanismus, hledání nejjobecnějšího unifikátoru dvou termů. Např.

```
informace(Manzel,dana,Deti,svatba('20.12.1940')) = informace(petr,dana,[jan,pavel], Info ).
```

po unifikaci: ***Manzel=petr***, ***Deti=[jan,pavel]***, ***Info=svatba('20.12.1940')***
- **backtracking**: standardní metoda prohledávání stavového prostoru do hloubky (průchod stromem → nesplnitelný cíl → návrat k nejbližšímu minulému bodu s alternativní volbou)
- **rekurze**

```
potomek(X,Y):- rodic(Y,X).  
potomek(X,Y):- rodic(Z,X), potomek(Z,Y).
```

SYNTAX JAZYKA PROLOG

logický (prologovský) program – seznam klauzulí (pravidel a faktů) – nikoli *množina*

klauzule – seznam literálů

- Literál před :- je **hlava**, ostatní literály tvoří **tělo** klauzule.
- Význam klauzule je **implikace**:
 - **hlava:-tělo1, tělo2,**
 - **tělo1 \wedge tělo2 \wedge ... \Rightarrow hlava**
 - *Pokud je splněno tělo1 a současně tělo2 a současně ... , pak platí také hlava.*
- 3 možné typy klauzulí:
 - **fakt**: hlava bez těla. Zápis v Prologu: **p(X,Y)**. (ekv. $p(X,Y):-true$.)
 - **pravidlo**: hlava i tělo. Prolog: **p(Z,X) :- p(X,Y), p(Y,Z)**.
 - **cíl**: tělo bez hlavy. Prolog: **?- p(g,f)**.

predikát – seznam (všech) klauzulí se stejným **funktorem** a **aritou** v hlavovém literálu.

- Zapisuje se ve tvaru *funktor/arita* – **potomek/2**.

literál – atomická formule, nebo její negace

atomická formule – v Prologu zcela odpovídá složenému termu (syntaktický rozdíl neexistuje)

term:

→ konstanta: **a**, **1**, **'.'**, **[]**, **sc2**

atomic/1 (metalogické testování na konstantu)

atom/1, **number/1**

→ proměnná: **X**, **Vys**, **_**

var/1 (metalogické testování na proměnnou)

→ složený term: **f(a,X)**

funktor, argumenty, arita

functor/2 dává funktor termu, **arg/3** dává n -tý argument

zkratka pro zápis seznamů:

[1,a,b3] odpovídá struktuře **'.'(1, '.'(a, '.'(b3, [])))**

PŘÍKLAD

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr ).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):– otec(X,Y).  
rodic(X,Y):– matka(X,Y).
```

PŘÍKLAD

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):-otec(X,Y).  
rodic(X,Y):-matka(X,Y).
```

fakty (DB)

A diagram consisting of a rectangular box on the right containing the text 'fakty (DB)'. A long arrow points from this box to a large right-facing curly bracket on the left. The bracket groups the first six lines of Prolog code (three 'otec' facts and three 'matka' facts) in the adjacent code block.

PŘÍKLAD

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):-otec(X,Y).  
rodic(X,Y):-matka(X,Y).
```

fakty (DB)

pravidla

PŘÍKLAD

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):-otec(X,Y).  
rodic(X,Y):-matka(X,Y).
```

```
?-otec(X,dana).  
X = milan  
Yes
```

fakty (DB)

pravidla

PŘÍKLAD

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):-otec(X,Y).  
rodic(X,Y):-matka(X,Y).
```

```
?-otec(X,dana).  
X = milan  
Yes
```

```
?-rodic(X,david).  
X = jan ;  
X = jana ;
```

fakty (DB)

pravidla

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):–
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

? – sourozenci(dana,Y).

```
1 otec(milan,dana).  
2 otec(milan,petr).  
3 otec(jan,david).  
4 matka(pavla,dana).  
5 matka(pavla,petr).  
6 matka(jana,david).  
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).  
2 otec(milan,petr).  
3 otec(jan,david).  
4 matka(pavla,dana).  
5 matka(pavla,petr).  
6 matka(jana,david).  
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).  
1, otec(O,dana)      % O = milan
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).  
2 otec(milan,petr).  
3 otec(jan,david).  
4 matka(pavla,dana).  
5 matka(pavla,petr).  
6 matka(jana,david).  
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).  
1, otec(O,dana)      % O = milan  
2, otec(milan,Y)     % Y = dana
```


PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana)      % O = milan
2, otec(milan,Y)    % Y = dana
3, dana \= dana     % fail -> backtracking
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana)      % O = milan
2, otec(milan,Y)    % Y = dana
3, dana \= dana     % fail -> backtracking
2*, otec(milan,Y)   % Y = petr
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana)      % O = milan
2, otec(milan,Y)    % Y = dana
3, dana \= dana     % fail -> backtracking
2*, otec(milan,Y)   % Y = petr
3, matka(M,dana)   % M = pavla
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana)      % O = milan
2, otec(milan,Y)    % Y = dana
3, dana \= dana     % fail -> backtracking
2*, otec(milan,Y)   % Y = petr
3, matka(M,dana)   % M = pavla
4, matka(pavla,petr) % true
```

PŘÍKLAD

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

? – sourozenci(dana,Y).

```
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail -> backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
3, matka(M,dana) % M = pavla
4, matka(pavla,petr) % true
```

Y = petr

Yes

STROM VÝPOČTU

Dotaz ?- **sourozenci(dana,Y).**

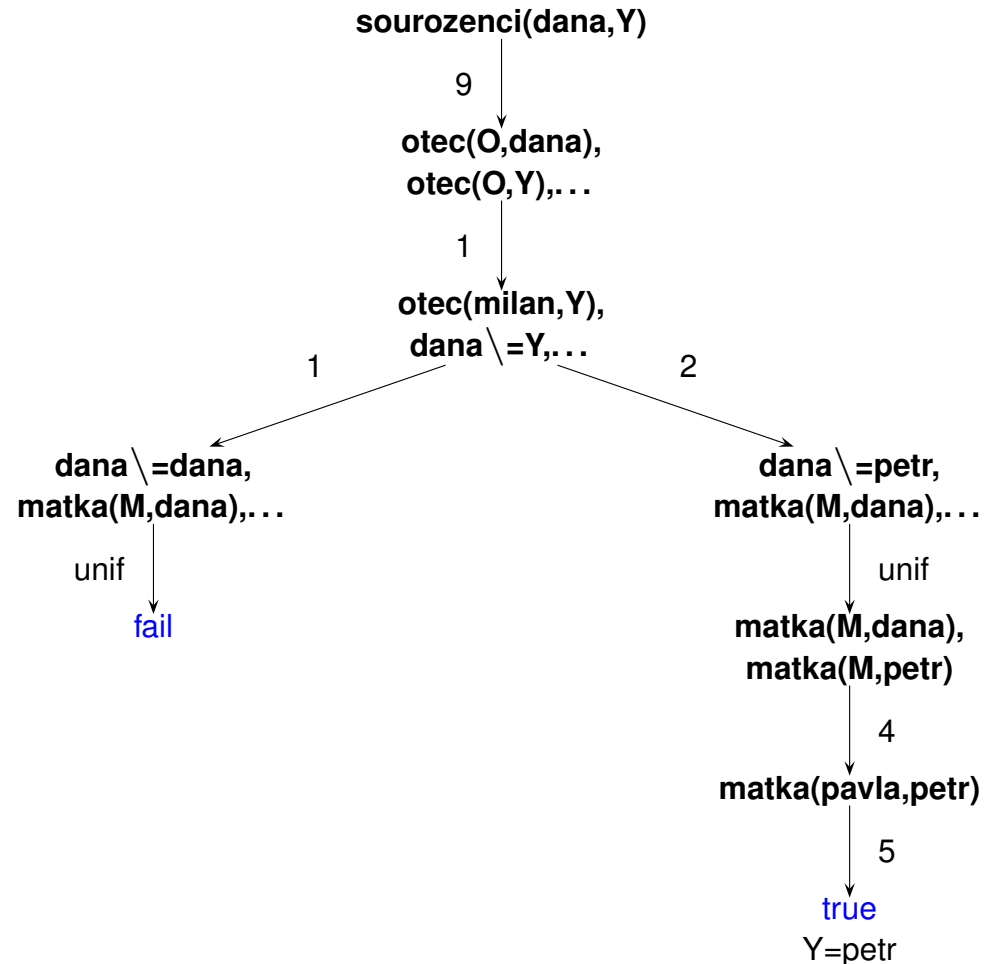
```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):-otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):-matka(X,Y).
9 sourozenci(X,Y):-otec(O,X),otec(O,Y),X\=Y,
10                matka(M,X),matka(M,Y).
```

STROM VÝPOČTU

Dotaz ?- sourozenci(dana,Y).

```

1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
9 sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y,
10                  matka(M,X), matka(M,Y).
    
```


ROZDÍLY OD PROCEDURÁLNÍCH JAZYKŮ

→ single assignment

→ = (unifikace) vs. přiřazovací příkaz, == (identita), **is** (vyhodnocení aritm. výrazu). rozdíl:

```
?- A=1, A=B. % B=1 Yes
?- A=1, A==B. % No
?- A=1, B is A+1. % B=2 Yes
```

→ vícesměrnost predikátů (omezená, obzvláště při použití řezu)

```
?- otec(X,dana).
?- otec(milan,X).
?- otec(X,Y).
```

(rozdílení vstupních/výstupních proměnných: + - ?)

→ cykly, podmíněné příkazy

```
tisknizeznam(S)      :- write('seznam=[',nl,tisknizeznam(S,1).
tisknizeznam([],_)  :- write(']'),nl.
tisknizeznam([H|T],N):- tab(4),write(N),write(' :_ '),write(H),nl,N1 is N+1,tisknizeznam(T,N1).
```


PROGRAMUJEME

```
consult('program.pl').           % “ kompiluj ” program.pl  
[ 'program.pl',program2].       % “ kompiluj ” program.pl , program2.pl  
listing .                       % vypiš programové predikáty  
trace , rodic(X,david).         % trasuj volání predikátu  
notrace .                       % zruš režim trasování  
halt .                           % ukonči interpret
```

FIBONACCIHO ČÍSLA

Fibonacciho čísla jsou čísla z řady: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...

Rekurenční vzorec této řady je: $\text{fib}_0 = 0$

$$\text{fib}_1 = 1$$

$$\text{fib}_i = \text{fib}_{i-1} + \text{fib}_{i-2}, \text{ pro } i \geq 2$$

FIBONACCIHO ČÍSLA

Fibonacciho čísla jsou čísla z řady: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...

Rekurenční vzorec této řady je: $\text{fib}_0 = 0$

$$\text{fib}_1 = 1$$

$$\text{fib}_i = \text{fib}_{i-1} + \text{fib}_{i-2}, \text{ pro } i \geq 2$$

Přepis do Prologu je přímočarý:

```
fib (0,0).
```

```
fib (1,1).
```

```
fib (X,Y) :- X1 is X-1, X2 is X-2, fib(X1,Y1), fib(X2,Y2), Y is Y1+Y2.
```

FIBONACCIHO ČÍSLA II

Předchozí program – exponenciální časová složitost (konstatní paměťová)

FIBONACCIHO ČÍSLA II

Předchozí program – exponenciální časová složitost (konstatní paměťová)

Využití extralogických predikátů – lineární časová složitost (a lineární paměťová)

```
fib (0,0).  
fib (1,1).  
fib (X,Y) :- X1 is X-1, X2 is X-2, fib(X1,Y1), fib (X2,Y2), Y is Y1+Y2, asserta(fib(X,Y)).
```